

**MAKTABGACHA YOSHDAGI BOLALARNI MILLIY RUHDA
TARBIYALASH USULLARI**

Baxtiyarova Gulhayo Botir qizi

Profi University

Maktabgacha ta'lim yo'lishi IV-bosqich talabasi

Ilmiy rahbar: Maxmudova Oybachin Axatovna

Qo'qon universiteti

“Ta'lim” kafedrası

p.f.f.d. (PhD), professor v.b.

Annotatsiya. Ushbu maqolada maktabgacha ta'limda buyuk ajdodlarimiz hamda davlat arboblari, xususan, Abu Nasr Forobiy va Abu Ali Ibn Sinolarning bolatarbiyasi xususidagi nazariy va pedagogik qarashlaridan kelib chiqib, uning dolzarbligi yoritilgan. Shuningdek sharqona tarbiya berishning metodlari, usullari hamda o'ziga xosliklari muhokama etilgan.

Kalit so'zlar: maktabgacha ta'lim, sharqona tarbiya, sharq mutafakkirlari, ta'lim-tarbiya jarayoni, refleksiv yondashuv, o'tmishga munosabat, shart-sharoit.

Sharq mutafakkirlarining ta'lim-tarbiya jarayonida qo'llanishi lozim bo'lgan usul va metodlarni yosh avlod ta'lim-tarbiyasida keng foydalanishdagi ta'sirini ochib berish ta'lim jarayonining har bir bosqichida dolzarblik kasb etadi. Sharqning mutafakkirlari ta'lim-tarbiya jarayonini tashkil etishda beqiyos o'git va yo'nalishlarni ochib bergan. Abu Nasr Forobiy (873-950) aytadi: “Ta'lim degan so'z xalqlar va shaharliklar o'rtasida nazariy fazilatni birlashtirish, tarbiya esa shu xalqlar o'rtasidagi tug'ma fazilat va amaliy kasb-hunar fazilatlarini birlashtirish”, “tarbiya jarayonining muvaffaqiyatli kechishi uchun tarbiya beruvchining o'zi tarbiyali bo'lmog'i shart”, – deydi va insonni tarbiyalash, tarbiyalanuvchi ixtiyoriy ravishda zaruriy, aqliy va axloqiy hislatlarni – bilimli bo'lishga, to'g'rilikni va haqiqatni sevishga, jasur, do'stlarga sadoqatli bo'lish kabi fazilatlarini egallashga intilmog'i

lozim. Ta'lim faqat so'z va o'rganish bilan, tarbiya esa amaliy ish, tajriba bilan amalga oshirilishini aytadi va tarbiyani har bir xalq, millatning amaliy malakalaridan iborat bo'lgan ish-harakat, kasb- hunarga o'rgatishdan iborat deb hisoblaydi. Olim insonni dunyo taraqqiyotining eng mukammal va yetuk yakuni deb biladi. Shunga ko'ra, u o'z asarlarida insonga tarbiya va ta'lim berish zarurligini va bunda ta'lim-tarbiya usullaridan kutilgan maqsad asosiy o'rinda bo'lishini ta'kidlaydi.

METODOLOGIYA

Tarbiyachi shaxsining yosh avlodni kamolotga yetkazish, uning zaruriy kasbiy tayyorgarlikka ega bo'lishi haqidagi qarashlarni Sharq mutafakkirlari tomonidan ilgari surilgan ilmiy-pedagogik g'oyalar misolida ham ko'rishimiz mumkin.

Sharqda buyuk allomalar Muhammad Muso al-Xorazmiy, Abu Nasr Forobiy, Abu Rayhon Beruniy, Abu Ali Ibn Sino, Ahmad al-Farg'oni boshqalar tomonidan har tomonlama rivojlangan, ruhiy va jismoniy jihatdan sog'lom, ilmiy bilimlarni o'zlashtira olgan shaxsni tarbiyalash g'oyasi ilgari surilgan va asoslab berilgan.

Muhammad Muso al-Xorazmiy ta'lim-tarbiya jarayonida savol-javob, ko'rgazmali-tajriba metodlari, bilim berishning turli vositalarini, malaka va ko'nikmalarni shakllantirish metodlaridan foydalangan. Maktabgacha ta'lim jarayonida tarbiyachi bolalar bilan savol-javob, o'quv materiallarini o'zlashtirishda ko'rgazmali metodlarni qo'llashi shu bilan birgalikda ular bilan munosabatda adolatli yondashuvni ham amalga oshirishi lozim¹.

Abu Nasr Forobiy ta'lim-tarbiyada rag'batlantirish, odatlantirish, majbur etish metodlarini ilgari surgan. U ta'limda barcha fanlarning nazariy asoslari o'rganilsa, tarbiyada ma'naviy-axloqiy qoidalar, odob me'yorlari o'rganiladi, bu muhim vazifalar tajribali tarbiyachilar tomonidan turli metodlar yordamida amalga oshirilishini ta'kidlaydi.

Abu Rayhon Beruniy ma'rifat darajasi va bilimdonlik darajasi, kishilarni mulohaza yuritish holati to'g'risida bildirgan fikrida har bir narsani aniq, sinchiklab

¹ Xoshimov K, Nishonova S. Pedagogika tarixi. T.:2005-304 b.
www.tadqiqotlar.uz

o'rganish, bilishni, shundan so'nggina bir xulosaga kelishni tavsiya qiladi, tajribaga asoslanishni alohida uqtiradi².

Abu Ali ibn Sino tarbiyachi bolalar bilan muomalada bosiq, jiddiy bo'lish, ta'limda turli shakl va metodlardan foydalanish, bolalarning alohida shaxsiy xususiyatlarini hisobga olish metodlaridan foydalanish lozimligini ilgari suradi. Ayniqsa maktabgacha ta'lim yoshdagi bolalar bilan munosabatda ularning individual xususiyatlarini e'tiborga olish zarur.

TADQIQOT NATIJALARI

Maktabgacha ta'lim muassasalarida refleksiv ta'limiy muhitni vujudga keltirish tarbiyalanuvchilarning shaxsiy boshlang'ich tushunchalarini rivojlantirish, o'rganilayotgan mavzuga va uning ahamiyati, mazmun-mohiyatiga qiziqishni shakllantirish asnosida ularning faolligini ta'minlashga xizmat qiladi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan ta'lim-tarbiya jarayonlarida refleksiv yondashuv tarbiyalanuvchilarni ma'lum bir tushuncha to'g'risida tasavvur hosil qilishga, ya'ni, o'rganilayotgan tushunchalarning ahamiyatini o'rganish, tahlil qilish va ob'ektiv baholash asosida ularda asoslangan tushunchalar shakllantirish yoki o'tmishdagi munosabatlarni o'rganish, tahlil qilish va ob'ektiv baholash asosida, o'z tarixiy o'tmishimizni o'rganishga qiziqish hamda tarixiy xotirani shakllantirishga zamin yaratadi. Maktabgacha ta'lim muassasalarida tashkil etiladigan refleksiv ta'limiy muhit tarbiyalanuvchilarda tanqidiy va tahliliy fikrlash ko'nikmalarini shakllantirish va rivojlantirishga ijodiy ta'sir ko'rsatuvchi muhit sifatida xizmat qiladi. Chunki, refleksiv yondashuv jarayonida tarbiyalanuvchilar o'rganilayotgan tushunchalarning mazmun-mohiyati hamda o'tmishdagi va bugungi kundagi ahamiyatini mustaqil ravishda tahlil qilish va ob'ektiv baholash asosida xulosa chiqaradi.

XULOSA

Maktabgacha ta'lim muassasalarida refleksiv yondashuvni joriy etish asosida, refleksiv ta'limiy muhitni vujudga keltirish tarbiyalanuvchilarda o'tmish va kelajak haqidagi boy tasavvurni shakllantirish, ularni tahliliy faoliyatga undash va

² Zununov A., To'xliiev A., Ma'sudov X. Pedagogika tarixi. T.:2002-187 b
www.tadqiqotlar.uz

ularda refleksiv ko'nikmalarni shakllantirish, tarbiyalanuvchilarning shaxsiy boshlang'ich tushunchalarini rivojlantirish, Vatan, mustaqillik va uning mazmun-mohiyati, ahamiyatini yetarli darajada yoritib berish orqali, ularda tarixiy xotirani shakllantirish, kelajakka ishonch tuyg'ularini vujudga keltirishga xizmat qiladi. Shunday ekan, maktabgacha ta'lim muassasalarida refleksiv ta'limiy muhitni shakllantirishda shunday shart-sharoitlarni yaratish zarurki, bunda tarbiyalanuvchilar o'tmishni o'rganish, buyuk ajdodlarimizga hurmat bilan qarash, ularning ijodi va yaratgan asarlaridan boxabar bo'lish, yaqin tariximizda milliy an'analar, urf-odatlarimiz, rasm-rusumlarimiz, qadriyatlarimiz va ona tilimizga bo'lgan munosabatlarni tanqidiy anglash asosida, Vatan, mustaqillik va uning mazmun-mohiyati, ahamiyatini tushunib yetishi hamda bugungi yaratilayotgan shart-sharoitlarni ob'ektiv baholash imkoniyatiga ega bo'lsin.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YHATI:

1. Zununov A., To'xliiev A., Ma'sudov X. Pedagogika tarixi. T.:2012-187 b
2. Maxsudova M. Muloqot psixologiyasi. O'quv qo'llanma. T.: «Turon-Iqbol» nashriyoti, 2016.-119 b.
3. Shodmonova Sh. Maktabgacha ta'lim pedagogikasi. T., «Fan va texnologiya», 2018- 160 bet.
7. Xoshimov K, Nishonova S. Pedagogika tarixi. T.:2005-304 b.
8. S.A.Maxmudova, & Qambarova, Y. (2024). NEYROGIMNASTIKANING MAKTABGACHA YOHDAGI BOLALAR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI, O'RNI VA AHAMIYATI. University Research Base, 112–115. Retrieved from
9. Maxmudova, S. (2024). MAKATABGACHA YOSHDAGI BOLALAR BILAN LUG'AT ISHINI OLIB BORISHNING METODIK TIZIMINING QIYOSIY TAHLILI. QO'QON UNIVERSITETI XABARNOMASI, 13, 205–210. <https://doi.org/10.54613/ku.v13i.1057>
10. Oybarchin Makhmudova, . (2022). PROBLEMS OF TEACHING PRESCHOOL CHILDREN IN FINE ACTIVITIES. CURRENT RESEARCH JOURNAL OF PEDAGOGICS, 3(01), 17–21. <https://doi.org/10.37547/pedagogics-crjp-03-01-03>

11. Makhmudova, O. (2024). THEORETICAL VIEWS OF FINE ARTS AS A FACTOR OF INFLUENCE ON THE DEVELOPMENT OF A PRESCHOOL CHILD. University Research Base, 515–518. Retrieved from <https://scholar.kokanduni.uz/index.php/rb/article/view/562>